

DET OKÄNDA – EN INTRODUKTION

I augusti 1973 som sjuttonåring lämnar jag mitt föräldrahem under panikartade former. Första natten hemifrån – sedan en barnhemsvistelse tolv år tidigare – sover jag hos Tony. Nästa natt sover jag hos Claes. Claes föräldrar, Barbro och Stig, hjälper mig till ett eget boende i ett hyresrum i centrum av staden. Tony och Claes har andra svårigheter som inte jag ser. Samtidigt är vi alla osynliga för varandra bakom barnets och ungdomarnas självupptagenhet och brist på erfarenhet.

Varför träffade jag Tony och Claes på nytt? Jag kände dem när jag växte upp. Nu hade det varit ett upphåll på omkring tjugo år. Claes bjöd upp min familj till sitt hem i Västergötland 1996. Jag besökte Tony i Stockholm 2002. Efter dessa möten upprätthölls kontakten. Det fanns samtida överensstämmelser mellan våra liv. Vi hade blivit föräldrar vid en liknande tidpunkt och levde nu i familjer med mindre barn. Men det fanns också en kontakt mellan Claes och mig och Tony och mig som byggde på kontinuitet över lång tid ända från uppväxtåren.

Claes skulle aldrig tagit kontakt med Tony eller Tony med Claes. Jag kände dem var och en för sig. Deras kunskap om varandra var och är fragmentarisk. Det gäller för många, kanske rentav de flesta som "någon av oss" umgås med när vi växer upp. Men min personliga relation med Claes och Tony – var och en för sig – är annorlunda. Vi var och är fortfarande idag varandras vittnen. Åren som följde efter återföreningarna omkring år 2000 har jag telefonkontakt med dem och ibland träffas vi.

Claes är förtidspensionerad, men har tidigare jobbat bland annat på fängelse. Tony är hårdrocksmusiker och musiklärare. Jag är konstnär.

Tolkat som ett påstående skulle valet av exotiska yrkesidentiteter kunna förklara att vi fortfarande vill träffas. Men det finns fler möjligheter. Vi kände oss inte som alla dom andra i arbetarstadsdelen där vi växte upp. Det "upplevda och delade" utanförskapet och alienationen som barn, kan vara ytterligare en anledning till att vi vill förenas. Därutöver skakar Tonys och Claes kommentarer liv i en slumrande inre uppmärksamhet hos mig – som om personliga händelser som jag varit med om på egen hand – kan återspeglas i Tonys eller Claes återberättande av främmande erfarenheter. Genom ett sådant "övernaturligt" utbyte kan min egen inre monolog om min uppväxt och mina föräldrar plötsligt passeras. Den egna positionen blir rörlig och föränderlig. Givna cirklar bryts.

Sommaren 2016 ses vi igen. Tony bor med sin familj i en villaförort till Stockholm.

– Jag tyckte om att vara hemma hos dig när jag var liten, säger han. Din mamma bjöd alltid på mat. Jag kände mig välkommen. Min egen mamma Kajsa som egentligen var min mormor hade arbetat på Vidkärrs barnhem. Hon kände igen dig därifrån. Kajsa träffade din mamma en gång när vi fortfarande bodde i samma kvarter. Vi gick i första klass. Minns du det? Jag märkte att du skämdes över hur din mamma pratade men det besvarade aldrig mig. Det gjorde inte mig något att hon sa konstiga saker. Tvärtom blev jag förvånad över hur upprörd och arg du kunde bli av att din mamma berättade egendomliga historier när jag hälsade på. Det som däremot var svårt för mig, fortsätter Tony, var min egen situation, att jag växte upp med min mormor och morfar. Min mamma och pappa hade valt bort mig.

Det Tony säger är i stora drag bekant för mig. Och Tonys mamma Kajsa som egentligen var hans mormor pratade alltid med mig när jag hälsade på hos dem. Hon frågade hur jag mådde och hur det var med min mamma. Jag blev generad av hennes uppmärksamhet men var inte osedd. Å min sida funderade jag aldrig över att Kajsa och Erik inte var Tonys riktiga föräldrar. Som jag såg det hade Tony en snäll och omtänksam mamma och pappa.

Claes har svårt att prata efter en stroke 2007. Idag bor han ensam i en radhuslägenhet i Skepplanda utanför Göteborg.

– Det förflutna betyder ingenting, säger Claes. Det är NU som är viktigt.

Vi sitter i Claes kök och pratar. Han tycker om att samla på gamla saker. Gamla klockor, brödrostar och andra föremål som berättar en historia. På en magnetavla ovanför köksbordet finns fotografier av hans nu bortgångna föräldrar Stig och Barbro och av honom själv som barn.

– Det går inte att förändra någonting genom att prata om det som har varit, fortsätter Claes.

– Men det vi varit med om kan kanske utgöra en intressant berättelse, invänder jag. Du har ju alltid varit intresserad av litteratur och film.

Claes håller med om det men vidhåller att det för honom är viktigt att vara närvarande i den situation som han befinner sig i NU.

Vi lånade Claes familjs hus sommaren 2003. Senare samma år splittrades hans äktenskap. Claes flyttade hem till sina föräldrars hus. Föräldrarna gick bort, först pappan Stig och därefter hans mamma Barbro. Efter stroke var det mycket svårt att förstå Claes när han ringde. Därefter hördes han inte av under en tid. Det gamla telefonnumret blev inaktuellt och jag kunde inte nå honom. Vi förlorade kontakten. Men i november 2013 spårade jag honom till den adress han bor på idag.

Claes har gjort stora framsteg. Trots dessa kan det fortfarande vara komplicerat att tolka hans tal. Han använder sina händer för att förklara vad han menar. Claes berättar om en blindtarmsoperation och att han har ont i en axel. Jag frågar om hans barndom. Pappan arbetade mycket. Hans mamma arbetade också. Claes var liksom Tony ett ensam barn. Ingen av dem hade syskon. Claes pappa Stig arbetade i en livsmedelsbutik och fyllde familjens kyl med matvaror. Claes åt gärna och mycket. Senare under gymnasieåren började han träna och blev stor och stark.

I projektet DET OKÄNDA skall Tony och jag/ Claes och jag vid olika tillfällen träffas i göteborgsstadsdelen där vi växte upp. Bortom dessa möten vidgas perspektiven. Hur påverkas Tony, Claes och jag av givna spår, platsens och våra egna?